

Warszawa, 30 V 2007 r.

Prof. dr hab. Adam Biela
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

Opinia
w sprawie przyznania
prof. dr. hab. Józefowi Kozieleckiemu
tytułu doktora honoris causa
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
Jana Pawła II

Profesor dr hab. Józef Kozielecki należy do tych polskich uczonych, którzy – po pierwsze – nadali ton rozwojowi uprawianej przez siebie dyscyplinie naukowej – psychologii nie tylko w Polsce, lecz również na świecie; po drugie – stali się promotorami określonego nurtu nauki współczesnej, nazywanego ogólnie kognitywizmem, który promieniuje interdyscyplinarnie na pokrewne psychologii nauki społeczne, humanistyczne oraz behawioralne.

To On już na początku lat sześćdziesiątych podjął partnerski kontakt z nauką światową poprzez badania zagadnień psychologii myślenia. Największym osiągnięciem syntetycznym tych badań była Jego praca *Zagadnienia psychologii myślenia* (Warszawa: PWN 1966). Autor usystematyzował w niej twierdzenia o myśleniu, biorąc pod uwagę osiągnięcia psychologii amerykańskiej, autorów rosyjskich oraz dorobek pojęciowy psychologii polskiej mającej swoje zakorzenienie w tradycji filozoficznej oraz matematycznej szkoły lwowsko-warszawskiej.

Pod koniec lat sześćdziesiątych w pracach prof. Kozieleckiego dają się zaobserwować coraz silniejsze powiązania problematyki badań nad myśleniem z zagadnieniami podejmowania decyzji. Najdobitniejszym wyrazem tej tendencji jest Jego monografia naukowa pt. *Psychologia procesów przeddecyzyjnych* (Warszawa: PWN 1969). W sposób twórczy Autor pokazał w niej wzajemnie przenikające się procesy poznawcze i decyzyjne: w procesach myślenia można wyróżnić takie elementy składowe, które mają „naturę” decyzyjną, i odwrotnie – podejmowanie decyzji zakłada etapy poznawcze, które stanowią m.in. rozwiązywanie problemów. W ten sposób rozpoczął się i rozwinął w latach siedemdziesiątych okres badań prof. Kozieleckiego nad podejmowaniem decyzji. Był to czas, w którym Autor ten nie tylko zainicjował dynamiczny rozwój psychologii decyzji w Polsce (w tym m.in. w KUL, gdzie przy współpracy z nim rozwijali swoje badania nad decyzjami Zdzisław Chlewiński, Adam

Biela, Czesław Walesa, Franciszek Bujak), lecz rozwinął również interdyscyplinarny nurt zainteresowań problematyką decyzji. Do szczególnie owocnych należała Jego współpraca z prof. K. Szaniawskim w ramach seminarium podejmowania decyzji w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Prace prof. Kozieleckiego z zakresu podejmowania decyzji stały się znane w najbardziej znaczących środowiskach naukowych na świecie. Nic więc dziwnego, iż dzięki Jego inicjatywie odbyła się w Warszawie VII International Conference on Subjective Probability, Utility and Decision Making z udziałem wszystkich znaczących w świecie uczonych zajmujących się teorią decyzji, analizą decyzyjną oraz badaniami empirycznymi procesów decyzyjnych. Uczestniczyli w niej m.in. tak znakomici reprezentanci badań nad decyzjami, jak W. Edwards z Berkeley w Kalifornii, P. Slovic i S. Lichtenstein z Decision Research z Eugene (Oregon), Ch. Vlek z Groningen w Holandii oraz M. Toda z Japonii. Na konferencji tej prof. Szaniawski przedstawił m.in. swój *major paper* na temat koncepcji informacji. Niezwykłym wyróżnieniem dla środowiska lubelskiego było zaproszenie psychologów z KUL do wygłoszenia na tejże konferencji *major paper* z zakresu teoretycznej koncepcji rozwoju podejmowania decyzji (Biela, Chlewiński, Walesa, *Development of decision making*). Konferencja stanowiła znakomitą okazję do promowania dorobku uczonych polskich zajmujących się problematyką decyzji na forum nauki światowej, którego miejsce i czas ustalił i zrealizował prof. Kozielecki w stolicy Polski – Warszawie. Syntezą prac badawczych prof. Kozieleckiego nad decyzjami była monografia *Psychologiczna teoria decyzji* (Warszawa: PWN 1977) oraz jej wersja angielskojęzyczna – *Psychological decision theory*. Monografia ta stanowi, jak dotychczas, najbardziej kompletne ujęcie psychologicznej teorii decyzji w literaturze światowej.

Cechą charakterystyczną twórczości naukowej prof. Józefa Kozieleckiego w zakresie decyzji jest nie tylko wysoki stopień abstrakcji teoretycznej w proponowanych przez Niego syntezach na podstawie analizy literatury przedmiotu lub własnych ekstrapolacji czy interpolacji teoretycznych, lecz również konkretność, precyzja i przydatność aplikacyjna tych analiz w różnych dziedzinach stosowanych. Dzięki tym cechom prof. Kozielecki zainspirował problematykę decyzyjną u przedstawicieli wielu dyscyplin pozapsychologicznych w Polsce: filozofów, matematyków, socjologów, ekonomistów, reprezentantów nauk o zarządzaniu.

Drugim doniosłym osiągnięciem w twórczości naukowej prof. Kozieleckiego w latach siedemdziesiątych było ukazanie się pod jego redakcją zbioru artykułów pod znamienym tytułem *Problemy psychologii matematycznej* (Warszawa: PWN 1971). Ukazanie się tej pracy można traktować jako impuls rozwoju psychologii matematycznej w Polsce. Profesorowi Kozieleckiemu udało się w tej książce nie tylko zachęcić wielu wybitnych psychologów, matematyków, logików do twórczości w dziedzinie psychologii matematycznej, lecz przede wszystkim zaproponować w nowatorski sposób samą koncepcję psychologii matematycznej: nie jako nowego działu psychologii, ale jako nowego sposobu uprawiania psychologii, opartego na metodologii nauk dedukcyjnych. Istotą tak rozumianej psychologii matematycznej jest konstruowanie tzw.

modeli idealnych, czyli normatywnych, które są wyprowadzone dedukcyjnie z uprzednio udowodnionych twierdzeń systemu bądź z aksjomatów tego systemu. Modele te są traktowane jako metodologiczny „punkt przyłożenia” umożliwiający analizowanie bardziej złożonych procesów umysłowych oraz zachowania ludzi w sytuacjach problemowych o większym stopniu złożoności. Pozwalają one ustalać tzw. typy odchyłeń od modelu idealnego.

Pierwowzorów dla psychologii matematycznej należy szukać u takich autorów, jak R. D. Luce, R. R. Bush i E. Galanter (*Handbook of mathematical psychology*, New York: J. Wiley 1963), H. Raiff (*Decision analysis*, Reading, Mass 1968), C. H. Coombs i inni (*Introduction to mathematical psychology*, Englewood Cliffs: Prentice Hall 1970). Propozycja psychologii matematycznej prof. Kozieleckiego wpisuje się bardzo trafnie w pierwowzory autorów amerykańskich, unosząc świeżość polskich ujęć koncepcyjno-modelowych.

Twórczość prof. Kozieleckiego miała również swój koncepcyjno-teoretyczny kierunek rozwoju. W tym nurcie powstała koncepcja poznawcza człowieka, w której zostały usystematyzowane teoretyczne tezy Autora, określające człowieka jako podmiot poznania i podejmowania decyzji. Koncepcja ta wyraźnie przeciwstawia się wizji deterministycznej behawioryzmu oraz nurtów teoretycznych wyrosłych na gruncie psychoanalizy. W tym kontekście należy również wskazać na twórczość naukową prof. Kozieleckiego, która zaowocowała jego wkładem do psychologicznej teorii samowiedzy (*Psychologiczna teoria samowiedzy*, Warszawa: PWN 1981). Ten okres twórczości naukowej, którego pełnia rozkwitu przypada na drugą połowę lat osiemdziesiątych, można nazwać okresem syntetycznym lub holistycznym. Szczytowym osiągnięciem tego okresu twórczości jest koncepcja transgresyjna człowieka, którą prof. Kozielecki ogłosił w prestiżowym czasopiśmie naukowym *New Ideas in Psychology* (1986, vol. 4), publikującym najnowsze i najbardziej oryginalne koncepcje w psychologii. Do takich właśnie nowatorskich koncepcji recenzenci pisma zaliczyli transgresyjną koncepcję człowieka. Rozszerzona wersja tej koncepcji ukazała się w języku polskim w wydaniu książkowym: *Koncepcja transgresyjna człowieka, analiza psychologiczna* (Warszawa: PWN 1987). Koncepcja ta stanowi dojrzałą integrację trzech wątków teoretycznych: teorii decyzji, psychologii poznawczej oraz wyników badań nad ludzką motywacją (głównie założeń teorii Adlera i Atkinsona).

Te trzy nurty przesłanek teoretycznych stanowią filary nowej koncepcji człowieka zwanej transgresyjną, która wskazuje na zdolność człowieka do przekraczania siebie, własnych ograniczeń i słabości oraz uwarunkowań systemowych, w których człowiek żyje. Rzeczywistość społeczna, gospodarcza i polityczna lat osiemdziesiątych w Polsce i w Europie zdecydowanie potwierdziła słuszność transgresyjnej koncepcji człowieka zaproponowanej przez prof. Kozieleckiego. Koncepcja ta jest bliska misji naukowej i cywilizacyjnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Poza działalnością naukową prof. Kozielecki zajmuje się także eseistyką z dziedziny humanistyki i literaturą piękną. Wydał w tym zakresie m.in. *Wielki świat* (1988), *Koniec wieku nieodpowiedzialności* (1995), *Człowiek wie-*

lowymiarowy (1996), *Humanistyka przełomu wieków* (1999), a także *Smutek spełnionych baśni* (1979), *Wspomnienia z białego piekła* (1996) oraz *Stary Wachman* (2002). Utwory literackie J. Kozieleckiego stanowią apoteozę takich idei, jak godność, człowieczeństwo, szacunek dla drugiego człowieka oraz innych wartości ogólnoludzkich, w tym również i tych, które stanowią dewizę Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Biorąc pod uwagę przytoczone w recenzji argumenty, w pełni popieram inicjatywę nadania Profesorowi Józefowi Kozieleckiemu tytułu doktora honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Prof. dr hab. Adam Biela